

OD REDAKCJI

W przypadku numeru czasopisma „Terminus” dedykowanego problematyce retorycznej być może należałoby oczekiwać wyjątkowo zretoryzowanego wstępu. Niech jednak wolno nam będzie naczelną zasadą tego wprowadzenia uczynić *praeteritio*, użyteczną figurę pozwalającą uchylić się od obowiązku uzasadniania powodów wyboru takiej właśnie tematyki oraz umożliwiającą – po ostatnich dziesięcioleciach studiów neoretorycznych – pominięcie argumentów na rzecz użyteczności tej dyscypliny dla współczesnej humanistyki, a tym bardziej wyjaśniania jej głębokiego znaczenia dla kultury dawniejszej. Mając ponadto w pamięci komentarze Arystotelesa, który w *Retoryce* praktykę stosowania wstępów przez współczesnych mu oratorów skłonny był wiązać z ułomnością słuchaczy, zdecydujemy się postąpić tak, jak radzi Stagiryta w przypadku odbiorców pozbawionych wszelkiej ułomności: ograniczyć wstęp do wytyczenia wyłącznie „głównych punktów sprawy”.

Artykuły prezentowane w dziale Rozpraw i Przyczyneków niniejszego tomu podejmują w perspektywie retorycznej zagadnienia z gruntu filologiczne, ale również historyczno-społeczne i historyczno-filozoficzne, co dobrze obrazuje rozliczne związki retoryki z innymi dziedzinami wiedzy. Dorota Rojszczak-Robińska prześledziła pojawiające się na poziomie narracji zwroty autora *Rozmyślenia przemyskiego* do postaci Judasza (apostrofy), próbując ustalić, czemu służą i jak uzupełniają obraz bohatera w warstwie perswazyjnej tekstu. Dwa kolejne artykuły omawiają konkretne realizacje gatunków prozy retorycznej – listu i kazania. Wojciech Ryczek przybliżył krótki utwór Justusa Lipsjusza, *Epistola erudita*, skierowany do Andrzeja Schoena i wydany w 1602 roku w Oficynie Łazarzowej. Autor artykułu omawia list w świetle renesansowej teorii epistolograficznej oraz koncepcji samego Lipsjusza wyłożonej w *Epistolica institutio*. Jan Baron natomiast przy użyciu instrumentarium retorycznego wieloaspektowo analizuje sie-

demnastowieczne kazanie maryjne Sylwestra Rodkiewicza *Columba gemens et dolens*, ze szczególnym uwzględnieniem konsekwencji widowiskowego charakteru kaznodziejstwa. Uwagę Davida Fricka przyciągnęła tym razem retoryka sporu sądowego. Badacz prześledził zachowane teksty protestacji, które na przestrzeni XVII wieku mieszkańcy Wilna składali do sądów różnych jurysdykcji, identyfikując specyficzną topikę i jej funkcje. Okazuje się, że retoryka protestacyjna z powodzeniem służyła również Melecjuszowi Smotryckiemu w jego publicystyce wyznaniowej. Hanna Szabelska natomiast przedstawiła obszerny i niezwykle erudycyjny artykuł naświetlający złożony i wciąż słabo dostrzegany problem zależności etycznych koncepcji humanistów od teorii lingwistycznych.

Zachęcamy również do lektury wybranych ód Alberta Inesa (ze zbioru *Lyricorum centuria I*) w transkrypcji i tłumaczeniu Moniki Wójcik-Cifolletti oraz żywotu biskupa krakowskiego Piotra Wysza, pióra Szymona Starowolskiego, w przekładzie Michała Czerenkiewicza.

EDITORIAL NOTE

In the case of the 'Terminus' which is devoted to rhetorical issues, maybe one should expect an introduction which is exceptionally rhetorical in character. However let us turn *praeteritio*, the magnificent rhetorical figure of speech which allows one to shirk the obligation to justify the reasons for such a choice of the topic, into the chief principle of this introduction; furthermore, following the last few decades of neo-rhetorical studies, the choice of such a figure allows one to evade the arguments in favor of the usefulness of this discipline for contemporary humanistic studies, and especially for explaining its profound significance for older cultures. Moreover, bearing in mind the commentaries of Aristotle, who in his *Rhetoric* tended to associate the practice of using introductions by his contemporary orators with the shortcomings of the listeners, we shall act in accordance with the advice of this Stagirite, who teaches that in the case of listeners who are deprived of all weaknesses, one should limit oneself to an introduction which merely outlines the „main points of the issue at hand”.

The articles presented in the section entitled Treatises and Contributions of the current issue of 'Terminus', present in a rhetorical perspective some purely philological problems, as well as some historical-social and historical-philosophical issues; this illustrates very well the numerous links that exist between rhetoric and the other disciplines of knowledge. Dorota Rojszczak-Robińska traces the expressions used by the author of *Rozmyślanie przemyskie /Przemysł Meditations/* which appeared at the level of narration addressed to the character of Judas (apostrophes), in an attempt to find out what purpose they serve and how they complement the image of the main hero on the persuasive plane of the text. The two subsequent articles discuss concrete realizations of the rhetorical prose genres – namely that of the letter and sermon. Wojciech Ryczek analyzes the letter of Justus Lipsjusz entitled *Epistola erudita* which was addressed to

Andrzej Schoen and was subsequently published in 1602 in the Łazarz /Lazarus/ Publishing House. The author of the article discusses the letter in the light of the Renaissance epistolographic theory and the conception of Justus Lipsjusz himself who presented it in his work *Epistolica institutio*. Whereas by resorting to the use of rhetorical instruments, Jan Baron analyzes the multifaceted content of a seventeenth century Marian sermon by Sylwester Rodkiewicz *Columba gemens et dolens*, with particular emphasis on the consequences of the spectacular dimension of preaching. David Frick's attention, on the other hand, is drawn this time to the rhetoric of a court dispute. The scholar analyzes the existing texts of the protest letters which the residents of Vilnius had submitted to the courts of various jurisdictions in the course of the seventeenth century and he identifies their specific toposes as well as their functions. It turns out that the protestation rhetoric had also successfully served Melecjusz Smotrycki in his religious journalism. Whereas Hanna Szabelska presents an extensive and extremely erudite analysis of the complex and still rarely perceived problem of the dependence of the humanists' ethical conceptions on the linguistic theories.

We also invite readers to become acquainted with the selected odes by Albert Ines (from the collection *Lyricorum centuria I*) in the transcription and translation by Monika Wójcik-Cifoletti as well as the biography of the Krakow bishop, Piotr Wysz by Szymon Starowolski, translated by Michał Czerenkiewicz.